

Тема 27. Україна в перші повоєнні роки

Зовнішньополітична діяльність УРСР

- Вихід України на міжнародну арену після завершення війни (1944 р. - створення Народного комісаріату закордонних справ УРСР на чолі з **Д Мануїльським**).
- **квітень 1945 р. – Україна - співзасновниця Організації об'єднаних націй (ООН)**. Включення України до складу 47 країн засновниць ООН разом із Білорусією та СРСР (участь української делегації в розробці та прийнятті статуту ООН
- Зовнішньополітична діяльність УРСР розгорталась в умовах початку **«Холодної війни»** між СРСР і США.

Холодна війна - глобальне геополітичне, економічне та ідеологічне протистояння між Радянським Союзом і його союзниками, з одного боку, та США і країнами Західної Європи і їхніми союзниками — з іншого, що тривала з середини 1940-х до початку 1990-х років, призвела до розпаду СРСР

Адміністративно-територіальні зміни УРСР

Встановлення кордону з Польщею. 16 серпня 1945 р. - укладення договору про радянсько-польський кордон, який встановлювався по **«лінії Керзона»** з відхиленням на користь Польщі на 5-8 км. **1951 р.** - завершення процесу українсько-польських територіальних домовленостей, коли на прохання Польщі відбувся обмін прикордонними ділянками до Львівської області відійшли землі в районі м.Кристинополя, а до Польщі відійшла територія довкола « Нижні Устрики Дрогобицького району.

28 квітня – 28 серпня 1947 р. – проведення польською владою операції «Вісла», суть якої полягала у депортації залишків українського населення Закерзоння на захід і північ Польщі з метою його асиміляції та знищення баз діяльності ОУН-УПА. У ході операції було переселено близько 150 тис. українців, а УПА зазнала великих втрат. Операція була узгоджена з керівництвом СРСР.

Встановлення кордону з Чехословаччиною . 29 червня 1945 р. - договір між ЧСР (Чехословацька республіка) і СРСР, який юридично закріпив рішення з'їзду в Мукачеві. Офіційно Закарпаття було включено до складу УРСР. **22 січня 1946 р.** - указ Президії Верховної Ради СРСР про утворення у складі УРСР **Закарпатської області**.

Встановлення кордону з Румунією. 10 лютого 1947 р. - підписання радянсько-румунського договору, за яким до УРСР відходили - **Північна Буковина, Хотинщина, Ізмаїльщина (закріплювалися кордони, встановлені у 1940 р.).**

Радянізація західних областей УРСР

Відновлення радянської влади в західних областях України після закінчення війни; проведення індустріалізації (відбудова, реконструкція та вдосконалення традиційних галузей — нафтогазової та лісозаготівельної; розвиток нових галузей - машинобудівної, металообробної, приладобудівної та ін.; великі капіталовкладення та швидкі темпи розвитку промисловості, повільний розвиток харчової та легкої промисловості, націоналізація промисловості та транспорту); колективізація; заходи в культурно-освітній сфері (ліквідація неписьменності, створення мережі освітніх закладів різних-рівнів, посилення русифікації, заідеологізованість навчально-виховного процесу, введення безкоштовної освіти, безкоштовне медичне обслуговування);направлення зі східних регіонів України на постійну роботу фахівців, партійних функціонерів; депортація західноукраїнського населення до віддалених районів СРСР; **ліквідація Української греко-католицької церкви (8 - 10 березня 1946 р.** відбувся Львівський собор, який скасував Берестейську церковну унію 1596 р. і проголосив возз'єднання греко-католицької церкви з російською православною; репресії щодо священників, які не приєдналися до нової церкви; **УГКЦ змушена була піти в підпілля).** **З 1944 р. митрополитом УГКЦ** після смерті **А. Шептицького** стає **Йосип Сліпий.** Він декілька разів був засуджений радянською владою, а в 1963 р. виїхав до Ватикану.

Боротьба ОУН-УПА з радянською владою

Операція «Захід» — каральна акція уряду СРСР проти УПА, примусова наймасовіша депортація населення Західної України (за винятком Закарпаття), проведена 21 жовтня 1947 року. Одним із головних завдань операції було нейтралізувати український визвольний рух на Західній Україні, зокрема діяльність Української повстанської армії та тих хто їй співчував та допомагав. Протягом одного дня з Західної України до Казахстану та віддалених районів Сибіру депортували понад 78 тисяч осіб.

Активна боротьба була до 1950 р. Загибель у с. Білогорща біля Львова головнокомандувача УПА Р. Шухевича (5 березня 1950 р.). Спад організованого опору (хоча окремі загони ще діяли до **1956 р.).**

Василь Кук - головнокомандувач УПА з 1950 (після загибелі Р. Шухевича).

Суспільно-політичне життя УРСР

Відновлення режиму одноосібної влади Й.Сталіна, культ особи якого досяг апогею. **Відновлення репресій**; відсутність демократії та свобод громадян, зловживання владою (пік репресій в Україні припав на 1947 р., коли ЦК КП(б)У очолював найближчий соратник Й.Сталіна **Л.Каганович**). Підпорядкування політичному центру діяльності **перших секретарів ЦК КП(б)У: М. Хрущов (1943-1946 рр. та 1948-1949 рр.), Л. Каганович (1947 р.), Л. Мельников (1950-1953 рр.);** розгортання ідеологічної реакції – **«ждановщини»**. Боротьба з генетикою – **«лисенківщина» (1946-1948 рр.)**, боротьба з **«буржуазним націоналізмом»**, з **«низькопоклонством перед Заходом»**, з **безродним космополітизмом (справа «лікарів» 1948 - 1953 рр.)**.

Відбудова народного господарства

Березень **1946 р.** - затвердження Верховною Радою СРСР п'ятирічного плану відбудови і розвитку народного господарства на 1946-1950 рр. Промисловість: більші масштаби відбудовчих робіт, ніж у будь-якій іншій країні Європи; проблема капіталовкладень (**відмова від плану Маршалла**, розрахунок лише на внутрішні резерви); відновлення адміністративно-командних методів; початок відбудови з **важкої промисловості** (в Україні за декілька років були відновлені шахти Донбасу, Дніпрогес та інші великі електростанції, металургійні заводи тощо); розвиток важкої промисловості за рахунок легкої, сільського господарства, науки і культури (інвестиції у легку промисловість складали 12-17% усіх промислових капіталовкладень); **посилення диспропорції в розвитку економіки** на користь військово-промислового комплексу (ВПК); повільне впровадження досягнень науково-технічного прогресу (підприємства працювали за старими технологіями, висока енерго- та матеріалоємність виробів тощо); **нестача робочої сили**, особливо кваліфікованої; ентузіазм народу (90% працюючих охоплені різними формами соцзмагання); українська економіка отримала лише 15% всесоюзних капіталовкладень, тоді як на УРСР припало 42% усіх матеріальних збитків СРСР у війні. Сільське господарство: **відновлення колгоспного ладу**; надзвичайно складні умови відбудови сільського господарства (скорочення посівних площ, поголів'я худоби, нестача робочих рук, техніки); **мізерні капіталовкладення** (7% від загального обсягу асигнувань); важке становище селян (мізерна оплата праці, високі податки на підсобне господарство, відсутність паспортів у селян, несплата пенсій тощо); **голод 1946-1947 рр.**

Голод 1946-1947 рр.

Причини голоду: спустошення країни внаслідок війни; розширення посівних площ і виконання планів хлібозаготівлі за всяку ціну; посуха 1946 р.; відбудова промисловості за рахунок сільського господарства; продаж хліба за кордон; репресивні заходи щодо селян; відновлення дії «Закону про п'ять колосків»; невизнання факту голоду радянським керівництвом.

Наслідки: голодом була охоплена більша частина східних і південних областей України; великі людські втрати (1 млн. чол.).

Загальна характеристика української культури після Другої світової війни
Важливою складовою повоєнної відбудови України було поновлення культурного життя. Відновили свою роботу навчальні заклади, розширилася їхня мережа. Але розвиткові культури заважали атмосфера ідеологічної непримиренності, переслідування творчих пошуків, постійні утиски інакомислячих. Жахливого удару національній культурі заподіяли в цей період великоруський шовінізм і «ждановщина». У серпні 1946 р. Пленум ЦК КП(б)У ухвалив постанову «**Про небезпеку українського націоналізму**». Ідеологічні відхилення влада шукала і знаходила всюди. Було розгромлено «**буржуазні лженауки**» **генетику та кібернетику («лисенківщина»); репресіям було піддано діячів єврейської культури, звинувачених у «космополітизмі».**

Наука	1946-1947 рр. — розгром генетики і кібернетики («лисенківщина»)
Література	Початок 50-х рр. — творчість П. Тичини, В. Сосюри, О. Гончара, П. Воронька.
Мистецтво	40-ві - перша половина 50-х рр. - композитори К. Данькевич, Д. Клебанов, М. Штогаренко; художники Т. Яблонська, М. Дерегус, О. Шовкуненко

Олександр Богомолець - український учений-патофізіолог. Основоположник української школи патологічної фізіології, ендокринології і геронтології, організатор української науки. Засновник перших в Росії і Україні науково-дослідних закладів медичного профілю.

Сергій Лебедєв - вчений, академік, **творець першого в континентальній Європі комп'ютера.**

Володимир Філатов - радянський науковець, офтальмолог, хірург, винахідник, Засновник та перший директор, з 1936 року по 1956 рік, Інституту хвороб ока і тканинної терапії НАМН України.